

Pris 50 penni.

Fiskaresonen

Finlands oförgätlige wälgörare.

Med 3 afbildningar.

Säljes till förmån för Agrikola-fonden.

IV b 1

Kapitel
P. armböcker

Fiskaresonen

Finlands oförgätlige välgörare.

Med 3 afbildningar.

Säljes till förmån för Agrikola-fonden.

Andra upplagan.

Å b o,

Frentzellsta boktryckeriet, 1876.

Förord.

Den wälwilja, hwarmed denna lilla skrift för fem år sedan i vårt land emottogs, och den korta tid af föga mera än tolf månader, inom hwilken hela upplagan af 1000 ex. på swenska och 2500 på finska språket utsåldes till förmån för Agricola-monumentsfonden, torde mera än wäl ådagalägga, att den hufvudtanke, som deruti uttalats, af Finlands folk icke ogillats.

Sinnewarande år 1876, såsom warande det hundraåret efter den ännu enda auctoriserade finska bibelöfversättningens tillkomst, i förening med det i dag sammanträdande första allmänna kyrkomötet för vårt lands evangelisk-lutheriska församlingar, synes och sjelsmant i minnet återkalla biskop Mikael Agricolas oförgätliga förtjenster om sitt fosterland och dess folk, hwilket säkerligen icke illa skall upptaga, att några i Agricolas stad hofatke wänner af hans monumentsfond, genom en andra oförändrad upplaga af den lilla anspråkslösa skriften, wördfämt erinrar om sitt redan wid den första upplagans utgifwande gjorda meddelande, att fonden såsom då, om än sedan dess nära treubblåd, dock ännu är alltför otillräcklig för åstadkommande af en, den om fäderneslandet så högt förtjente mannen wärdig minneswård.

År 1864 inwigdes ärestoden åt den finska häfdeforstningens ädle fader; han sitter der, ensam på den wida platsen, med blicken fästad på den äldrige och minnesrika domkyrkan, wäntande att det finska skriftspråkets fader, första öfversättaren af Guds eget heliga ord till finskt tungomål, genomföraren i Luthers anda af det wälsignelserika reformationsverket inom Suomis landamären, wäntande, säga wi, att äfwen denne Finlands ädle son icke länge skall bröja att, genom tacksamme trosförwandters försorg, intaga den midt emot honom lediga platsen, och det måhända uti den gestalt, hwartill den nu i vår lilla skrift tillagda treje afbitningen möjligen kunde innebära en antydning.

Åbo den 1 Juni 1876.

Agricola-monumentsfondens wänner.

Sftermiddagens läsning och arbete uti Ryrkbyns skola i M. kapell woro slutade. Förran wi, käre läsare, gå att berätta, hwad som derpå i skolan tilldrog sig, wilja wi kasta en flyktig blick tillbaka både på skolan och desß goda lärarinna. Skolan war icke gammal; den hade uppstått under den för Finland och desß folk förfärliga wintern 1867—1868. Det är ett gammalt ordspråk, som säger: "intet är så ondt, att det icke har något godt med sig." När detta ordspråk lämpas på det, som händer oss, menniskor, i denna werld, så ligger deri en djup och stor sanning. En kristen wet, att werldens stora och hwarje menniskas minsta öden ledas af en wis och kärleksfull Fader i himmelen, som styrer folkens och menniskornas öden så, att Hans rike på jorden mer och mer befrämjas och att den enskilda menniskan föres, blott hon låter sig föras, mer och mer till lifwet och delaktigheten i den ensfödde Sonen, hennes och werldens frälsare. När Hans kärleksfulla wishet finner det oss nyttigt, låter Han den dag, som wi i vår blindhet falla **ond**,

falla tung öfwer oss, att wi, hwilka dagligen fara wilse i öfwerträdelser och synder, måtte komma till besinning om hwad vår ewiga frid tillhörer, stanna på förderfwets wäg och nalkas honom genom Hans heliga Andä, som meddelar nåden i Kristus. Hwad som sålunda synes vårt jordiska sinne **ondt**, emedan det motstrider och plågar den köttfliga hågen i oss, det är och blifwer, genom Guds nåd och ledning, ett öfwerswinneligt godt för vårt rätta och högre lif, blott wi wilja deri se och följa det "tecken" och den maning ofwanifrån, som deri ligger. **Så** sänder Herren oss stundom onda och swära dagar och år till vår wäckelse och för vår andliga uppsotran; liksom han äfwen leder det onda, som menniskorna i sin syndighet begå, "till en god utgång," då Han tillstädjer det att ske. **Så** hade det gått i M. kapell under det swära hemsökelseåret, att derunder bragtes till stånd en wälsignelserik inrättning, som under fordua goda år icke kunnat blifwa något af. När hungern och sjukdomen härjade i hwarje stuga, isynnerhet hos inhysingen, backstugufittaren och torparen, och böden bortträdte genom hungersternfebern mången fader och moder från wärnlösa barn, uppstod ett hjertskärande elände i kapellet, och de litet förmögnare gårdarne öfwersmämades af arma tiggare, särdeles små, uthungrade och halfnakna barn. Hwad stod under den all-

männa nöden då att göra? Den fromme kapellpresten, Pastor W., grep sig an att uttänka något medel att hjälpa och från det kringvandrande tiggeriets fälor och förderf frälja de arma små barnen, och sedan han i bönen sökt och funnit uppmuntran från sin Herre och Mästare samt anförtrott sin sak i Hans hand, "som är när de sina alla dagar intill världens ända," meddelade han sina tankar åt sin hustru och sina två döttrar samt åt de herrskaps-personer, hvilka bodde i kapellet. Med det weta hjerta, som Gud gifwit qwinnan, rördes herrskaps-familjernas fruntimmer af de små barnens hjälplöshet; de förenade sig att genom förfärdigande af arbeten, som försälldes till närmast belägna stad, genom försäljande af öfwerflödiga grannlåter och smycken m. m. samla medel till en tillflyktsort för de wärlösa barnen i kapellet. Herren belönade med framgång deras meniskowänliga företag; bönderna förbundo sig att dagligen lemna mjölk och mjöl, wed och ljus efter sin ringa råd och lägenhet, och så uppstod midt under hungerns och nödens hemförelser — barnhemmet och byskolan i kyrkbyn, såsom en om sin lekamliga tillwaro swårt kämpande församlings förtröstansfulla tillrop till Honom, som sade: "låter barnen komma till mig och förmener dem icke;" de swårt pröfwade wågade lägga grundstenen till denna andeliga plantering endast och alle-

nast i förtröstan på Honom, som kunde och wille hjälpa, då nöden är som störst, blott man förlitar på Honom. Att barnskyddsanstalten tillika och hufwudsakligen blef en — **skola**, der Guds ord, flit, arbetsamhet och mången nyttig kunskap och färdighet skulle inläras, det war Pastor W.—s wilja och derpå gingo alla så gerna, gerna in, ty den swära tiden hade lärt en och hwar att inse, att det finsta folkets öde hade varit wida lättare, att hungersnöden aldrig hade kunnat blifwa så stor, om gudsfruktan, flit, arbetsamhet, sparsamhet och kunskaper varit rådande allmännare inom Finlands gränser, än gudsförakt, lättja, häglöshet, laster, öfwerflöd och öfwerdåd i lefnadsfätt, samt okunnighet och fördomar. Nöden är en god, är den bästa läromästare och samwetets wakna röst höres klarare, när sorgen marterar och hjertat swider i oro. — Men barnhemmet och skolan skulle hafwa en bostad, en lärarinna och föreständarinna. Om den förra lätt kan finnas, så är det gemenligen desto swårare att finna en fullt lämplig person till det sednare, ty dertill behöfwes sann gudsfruktan och uppriktig fromhet, mycket allwar, men också mycket kristligt tålmod, arbetsamhets- och ordningsfinne, kärlek till barn, kunskapsrikhet; med ett ord, många, många kristliga bygder och många goda husliga och medborgerliga dugligheter och förmågor. Men Gud, som

underligen leder allas öden, hade dertill "förfett offret," om vi så få tala med Skriftens ord. I kapellet fanns en dertill både lämplig och willig qwinna, nyhigen blifwen enka. Hon war född af förmögna och förståndiga föräldrar, hwilka hade ett af kapellets största hemman. Tidigt hade hon, med föräldrarnes samtycke, gifwit sitt hjerta åt en ung, fattig, men redlig och arbetsam man, hwilken tjenade som dräng i hennes föräldrars hus. Då föräldrarne dogo, öfvertogo hon och hennes man hemmanet. Wälfstånd herrskade länge i deras flitiga och ordningsfulla bo och Herren wälfignade dem med "barn och blomma." Men "underliga äro Herrans wägar;" mannen ådrog sig, under ett strängt winterarbete, en långwarig sjuklighet, flera swåra miszwärtår följde på hwarandra, och den stadars hustrun, som af flera små barns och mannens wård hindrades att noga efterse hemmanets wård, hwilken måste anförtros lejda tjenare, såg inom kort mannen gömd i jorden, egendomen förlorad och den dag nära, när hon med sina små skulle nödgas lemna sina fäders torfwa, då — hungersåret inföll. Barnen föllo snart ett offer för den inom kapellet rasande febern och med tungt, men undergifwet hjerta såg modren dem nedläggas i jordens modersbarm, — såsom frön till ett herrligare lif i ewigheten, — inwid fadrens graf. Då wisade sig, huru rikt och

herrligt det kapital är, som består i en god och kristlig uppfostran i ungdomen. Sj flärd och prål hade föräldrarne i tiden inplantat hos sin dotter, utan de hade tidigt wändt hennes håg till Gud och de gudomliga tingen och hållit henne uti en förträfflig, af en kristligt sinnad man ledd folkskola i närmaste stad. När nu Gud i sin outgrundliga wisheit hade funnit för godt att främtaga henne man, barn och egendom, öfwerlemnade hon icke sitt hjerta åt gudlös förtwiflan och lifnöjd öwertsamhet, utan hon trodde sig i de skickelser och pröfningar, hwilka Gud henne tillfändt, se ett tecken, att hon, som icke mer hade egna barn, borde blifwa en moder för de många, hwilkas jordiska stöd nu dagligen bortrycktes, och dertföre mottog hon willigt och med sitt warma hjertas hela kärlek anbudet, att wara föreståndarinna och lärarinna i M. kapells kyrkby skola. Sådan war skolans uppkomst, sådan lärariinnan. Om vi omtalat detta i alltför widlöftiga ordalag, hoppas wi, att våra kära läsare icke skola misstycka detta, åtminstone om de äro så sinnade, som wi äro det och dertföre också tro andra wara, nemligen att gerna wilja taga reda på sammanhanget med och upphofwet till det, som möter oss på lifwets wäg. Ty huru skole wi eljest kunna egna menniskorna och deras inwättningar och angelägenheter wårt deltagande och wår kärleksfulla uppmärksam-

het och samverkan, om wi icke få noga, som möjligt, lära och känna, hurudana de äro och hwad som är deras mål och sträfswande! Du bättre wi känna allt detta, desto warmare hysa wi deltagande för dem. Då wi nu önska våra kära läsares deltagande för skolan i M. och för hwad der tilldrog sig en winter-afton, — hafwa wi welat göra dem förtroigna med skolan samt des fromma och förträffliga lärarinnsas öden och uppkomst. Wi återwända nu till skolan i M. Dagens läsning och öfningar woro slutade; ja, äfwen den enkla böneandakten war fulländad och barnens böjliga och klara röster hade redan i en kort psalmvers sjungit Herranom lof och tack för Hans kärleksfulla skydd under dagens arbeten och fröjder och utbedt sig Hans hägnande wård under nattens mörka timmar; men allt ännu dröjde barnen i skolstugan och tycktes ännu icke rusta sig till uppbrott i den klara stjerneqwällen. Wi säga till uppbrott, hwilket gälde de barn, hwilka icke hade sitt hem i läroinrättningen, ty utom af barnhemmets egentliga skyddslingar besöktes skolan af en mängd andra barn, äfwen de förmodnaste bönders, ty bättre läroinrättning fanns icke i de bygderna. Swarföre dröjde barnen? Jo, deras goda lärarinna hade för sed att, då en dags hysfellsättningar i skolan gått wäl och barnen derunder utmärkt sig för flit, ordning och berömligt uppförande,

belöna dem med att på aftonen, efter lektionernas slut, berättat för dem eller ur böcker läsa för dem någon historia, equad att upplysa deras förstånd, föräbla deras hjerta och helga deras wilja; och det war ett bewis på skolans förträffliga framgång, att sådana betraktelseqwällen rätt ofta återkommo. Desså älskade de mettgiriga barnen utomordentligt dessa "historieaftnar" och sågo i dem rikare belöningar än i hwad helst annat, som kunde gifwas dem, ty i barndomen äro människornas hjertan lyftnare efter allt, som påminner dem om de andeliga tingens och det underbara, himmelska hemmet derofwan, än efter jordens förgängliga ting; deras sinnen hafwa ännu icke hårdnat genom beröringen med girigheten, egennyttan och njutningslustan, utan de stå ännu närmare det Faderns hus, hwarifrån deras odödliga själar utgått, de ligga närmare ännu det frälsare-hjerta, som sade: "Åter barnen komma till mig och förmener dem icke, ty sådana hörer Guds rike till." Desså war det ju så behagligt och trefligt att, medan mörker och köld rådde derute på December-qwällen, sitta i en stor rundel kring den ansenliga, prydzligt hwitmenade spifeln i skolstugan, i hwilken en wäldig brasa sprakade och spridde sitt wänliga och wärmande sten rundt omkring hela rummet, och uppmärksam tillhöra till lärmors wänliga och klara stämma, som om-

talade så mycket minnesvärdt ur förgångna tidens lif, eller berättade om det myckna underbara, som Skaparens makt och godhet frammanat i fjerran länder och riken eller förtäljde en af dessa djupsinniga sagor, som det finska folkets memodiga ande diktat, och hwari den på ett lärorikt sätt framställt sin erfarenhet och sina tankar om tingen, eller då hon ur mången god bok föreläste vackra skaldestycken och goda berättelser. En sådan qväll war den nu åter lofmad; derföre dröjde barnen, derföre woro de äldre af dem så ifrigt sysselfatta att städa i skolan, och att upprada wedträn i den rymliga spiseln och antända brasan, för att berättelsen desto förre skulle få taga sin början. Hastigt går arbetet, då det med god wilja förvättas, och inom kort hade barnen dragit hänkarna omkring hården och intagit sina platser, de smärre närmast den i midten sittande lärarinnan och de äldre längre bort. Allt war således redo att lyhna, samt lärarinnan att beghinna.

I afton, mina kära barn, så beghnte lärmoder, will jag tala för eder om en fattig fiskareson, hemma från Perno socken och Lörshy by, hwilken genom Guds kraftiga bistånd blef i Hans hand ett mäktigt och wälsignelsefullt redskap till den sanna, evangeliska lärans utbredade och bestående i vårt land och som, — en fiskare efter fadrens yrke, liksom flertalet af apostlarna, —

Hef Finlands apostel, en reformator i Luthers anda och en författare af de första evangeliska böcker på finska språket. Hans namn har wißt mången af er hört; det är ett högt ättadt och älskadt namn i Finnska historien: **Mikael Agrikola**, såsom han kallade sig sjelf, ett namn, som på det latinska tungomålet betyder: **åkerbrukare**, ett hedrande namn och yrke, och mycket passande för honom, ty liksom det finska folket af Förmyndens wisa ledning fördes att genom det förädlande åkerbruket bryta bygd högt upp i nordens stränga klimat, så jändes och utkorades han, att ur det finska folkets hjertan upprycka det ogräs, som under århundradens mörker blifwit af påfwißt willfarelse och ditt påtwingadt Christi enkla och rena lära, och uppluckra den andeliga jordmånen i Finnsarnas själar till mottagande af det rena, gudomliga ordets jäd, då han till finnskan öfwersatte för första gången de Heliga Skrifterna.

"Du förde ditt folk, såsom en fårahjord" sjunger konung David, lofprisande, om Herren i sin 77:de psalm. Wäl war det icke till de södra ländernas feta betesmarker, till de af naturen rika länder, der "mjölk och honung" sjelfmant rinna, som Herren i sin wishet förde oss och gaf "vårt lif en strand;" men Han förde tidigt det finska folket in på andens ädla betesmarker, på de andeliga fälten, hwaröfwer kristendomens herrliga sol

strålar så mäktigt och bereder plantor till mårt för ewighetens skördar. Det land, der finsta folket fick nedslå sina fasta boningsplatser, är ett i höga nordnen beläget, dit polens is sänder sin kalla andedrägt och der oblandens på jorden nedlagda möda icke så föllan gäckas af frostens härjningar. Men dock är det ett herrligt land, ett älskadt land, der wi hafwa mångfaldig anledning att minnas Moses' ord: "Skämmer icke landet, der I uti bor" (4 Mos. 35: 33). Ty Herrans wälsignelse hwilar deröfwer, "Du, Herre, besöker landet och wattungar det" (Ps. 65: 10). Just genom sin karga natur bewarar det sina innebbyggare för många af de frestelser och wådor, som i mera lyckligt lottade länder utgöra en snara för de syndiga människorna. För att kunna lefwa måste wi, finnar, arbeta tråget i vårt anletes swett, wi måste wara måttliga och sparsamma; men genom arbete och måtta stärkes kroppen och hållas själskrasterna uppe, då lättja och hyppighet förstöra småningom kropp och själ. Derföre hafwa wi en så stor anledning att tacka Gud, som ställde det finsta folket såsom en odlingens förpost emot polartrakternas köld, och att sjunga med vår Runeberg:

Här är öf huff, här är öf godt,

Här är öf allt beskårdt;

Hur ödet kastar än vår lott,

Ett land, ett fosterland wi fått.

Swad finns på jorden mera wårdt

Att hållas dyrt och kårt?

"Blif i landet och föd dig redligt," säger David (Ps. 19: 5) och att detta i vårt land är möjligt för den gudfruktige och idoge arbetaren, det är den gode Gudsens rikliga wälsignelse åt det tränga arbetet, för att lätta människans wandring genom forgedalen. Mot dem, hwilka i yttre måtto, att tala efter mennisko-uppfattning, äro wanlottade, wisar Gud, den högste förbarmaren, rikligast sin faderliga huldhet genom andeliga gåfwor. Det i yttre måtto kargare begåfwade finsta folket hugnade Herren tidigare, än månet annat större och lyckigare folk, med sin andas himmelska gåfwor. Snart förjagades här hedendomens mörker af kristendomens ljus; och då den kristna sanningen under medeltidens århundraden blifwit uppblandad med och undanskymd af menniskodikter, uppgick knappast i Tyssland ånyo sanningens klara sol genom Luthers kyrkoförbättring, förrän ett återsten deraf spridde sig till Finlands bygder genom en Finne och Luthers lärjunge, **Peter Särkilax**, som här predikade Guds ord rent och klart, långt förr än de mäktigaste folken i vår werldsdel blefwo delattiga af den åter renade Guds-kunskapen och Guds-dyrkan. Men den fastaste grunden sättnades ännu, då Särkilax verkade för Guds rike; Guds eget ord, den Heliga Skrift war ännu icke tillgänglig för det finsta folket, emedan det ännu icke war öfversatt till fin-

skap, så att icke hwar man ur sjelfwa den heliga och rena källan, till hwilken Luthers kyrkoförbättring åter öppnat fri tillgång, kunde öfa ordets lefwande watten, till tröst, upplysning och warning, till tuftan och ledning. Men sålunda saknades ännu det bästa och förnämligsta för dem, som talade med finst tunga:

Det kära ord, det enkla ord,
Som menstfor dock förgåta.
Hwar är en menstfelig wisdom spord,
Som sig dermed kan måta?
Hwar visar werlden of en grund
Så fast att derpå bygga,
Som ordet af Guds egen mund,
Det ewiga och trygga.

När annat, som wi akta wårdt
Att åga här och spara,
Af rost och mal och tid förtårdt
Hör upp wår fröjd att wara,
När dagens werk förgås med hast
Ja, för än afton stundat,
Står än Guds ord så nytt och fast
Som när det först blef grundadt.

Att "nu i flott och koja lika" det heliga gudsordet finnes tillgängligt för dem, som Förshnen gifwit det ädla och wackra finsta språket till tungomål, derför står det finsta folket främst, näst Gud, i skuld hos N. Agrikola. Honom tillkommer bland menniskfor, hwilka warit redskap för Guds anda, äran derför, att wi kunna sjunga med Runeberg:

De äro nu förgångne
Desså de forgeår,
Då fädren suto fångne
I mördrets boja swår,
Då den dig wedersakar,
O Gud, med wåld och makt
Din sannings ljusastakar
Inunder skeppa lagt.

Ditt ord fick ingen hysa,
Som dertill wigd ej war,
Din kärlek fick ej lysa
För allom uppenbar;
Man måste djupt sig fröka
Till usla brunnar då,
Man måste menstfor söka,
För att dig söka få.

Du, som din sanning skrifwit
Mer klar än sol och dag,
Du, som wår broder blifwit
Dch fyllt för of din lag,
Till dig fick man ej skåda
Med klar och öppen blick,
Hos dig, i nöd och wåda,
Ej tröst man söka fick.

O hwilka swåra dagar,
O hwilken sorgens tid!
Då hördes werldens lagar
Mer, än Guds stamma blid;
Hans löstes fasta grunder
Fick man ej bygga på;
En samling menstfosunder,
Ack, den war bibel då.

Swem har ett finst hjerta och will icke
höra berättas hwad historien kånner om denna

Ljusets banerförare, M. Agrikola? Om honom, som var den egentliga reformatorn i vårt land, i Luthers anda och kraft, vårt lands första, verkliga evangeliska biskop samt den första, som utgaf böcker på finska språket och lät största delen af bibeln öfversätta sig det finska språkets drägt!!

Mikael Agrikola var född i Perno socken, såsom jag redan nämnt, och han själf tog sig namnet Agrikola, ty hans släkt ägde icke något tillnamn. Hans fader var en fattig fiskare, Olof Simonsson wid namn, anställd i denna egenkap wid Särkilax herrgård i nämnde socken. Mikael's födelseår är icke mera någonstädes anteckadt, men man kan gissa till att han var född något af åren 1510, 1511 eller 1512. Suru hans fattiga föräldrar kommo att fända honom i skola, hwilket de tiderna icke skedde med många bondebarn, det weta wi icke heller, men säkert war Guds hand med derwid och barnets goda anlag röjde sig wäl så kraftigt i barndomsåren, att hans fader föranleddes att låta honom gå läswägen eller att bli prest. Sin första undervisning åtnjöt han i Wiborgs skola, der en slitig och trogen man, **Johannes Erasmi**, då meddelade undervisning. Denne Johannes war känd för sin stora sffidlighet, och blef derföre förflyttad till Åbo att wara biskopen **Martin Skyttes** handsekreterare. Man har all anledning att tro,

